

Ko Pipiwhakao he roto kiekie. Engaro ana te tangata ki roto i te wa e hinga ana nga rahui. Ko te huarahi i Kihipane ki Te Muriwai ma Whakawhitira, ma te wahi maroke i te kirikiri, whakawhiti rawa atu ma te Perepoti i Pakirikiri. Te huarahi atu i Makaraka ki Waerenga-a-Hika, ma te huarahi ano no naianei, e ngari he wai, he paruparu, he uru harakeke i mua. Heoiane te kororia o Turanga i tera wa ko ona kai, kai ki te moana, kai ki nga awa, kai ki nga roto, kai ki nga ngahere, kai ki nga parae. Kaore i tika te wariutanga a Taharakau: He ahi kouka noa ki te awatea."

Otiira kaore e taea te wariu ngakai o Turanga. Ehia ranei nga tana tawhara o Pipiwhakao i te tau; e hia nga kiore e mau ana i nga tawhiti a Kui i te tau; e hia te wariu o nga koura o Taumata-o-Te Aringa, o nga paua o Orongo, a Taikawakawa; o nga tuna o Rapamui raua ko Repongaere; o nga kahawai me nga patiki o Kopututea; o nga pipi o Whakautu o Taruwheru; o nga kai o te moana o Tawararo, o Tuamotu, o Papawhariki, o Otipi, o Whangaiariki, o Makorori, o Tatapouri, o Pouawa, tae atu ki Pokotakina; o nga kuku o Poka-a-Taiau; o nga tarakihi o Whareongaonga; o nga moki o Takapuhikai o nga hapuku o Toka-a-huru; o nga huahua, me nga hinu o nga ngahere; me nga tuna paewai me nga matauoe o Waipawa; o nga inanga, me nga mataka o Kuraua. Kaore he wariu moni o te wa o enei taonga. Engari me wariu i runga i tekaha tangata ki te whai i enei kai; i te kaha tangata ano hoki ki te tiaki i nga takotoranga o enei kai kei roo i etahi atu tangata. Hei kona ka mohiotia he nui tonu te wariu Maori o Turanga i taua wa. Engari no te taonga mai o tetahi iwi ke, iwi marama atu ia tataua, he rereke nei tana kau-papa wariu, ka taututetute nga take, ka hurau nga mahara tika, ka roo i ta te Pakeha.

"TURANGA TANGATA RITE": "TURANGA TANGATA NGARO".

E toru nga iwi motuhake o Turanga. Ko Rongowhakaata, ko Ngai-Tamanuhiri, ko Te-Aitanga-a-Mahaki. He rohe motuhake o enei iwi. Kia Rongowhakaata Tuturu e piri atu ana a Ngati-Maru me Ngai-Tawhiri. I nga tau 1863 ki 1877 he iti rawa atu nga pakeha ko te mana o te whenua i te Maori. He maha nga ingoa rongonui o taua wa. I rokohanga e taua wa a Te Kani-a-Takirau, a Te Eketu-o-te-rangi, a Kahutia, a Paratene Turangi, a Wiremu Kingi Paia, a Te Waaka Mahuika, a Te Waaka Mangere, a Raharuhi Rukupo, a Te Meihana Hohoro, a Te Matenga Tama-i-oria a Hineikoia, a Paora Pomare, a Te Matenga Tukareaho, a Te Waaka Perohuka, a Rangiwahaitiri, a Tamati Te Rangituawaru, a Henare Ruru, a Ihala Te Noti, a Te Poihipi Rangiwahakamoa, a Te Rangiwahakataetaea, a Kaumoana, a Tawheo, a Wi Te Honotapu, me etahi atu. No nga tau i muri mai, ara no te 1869 ka ahu mai kia tataua nei, ka kohiri ake ko a ratou tamariki mokopuna hoki. Ko te wa tena o te Kooti whenua. Ka whakaputa i kona a Riparata, a Wi Pere, a Te Otene Pitau, A Hirini Te Kani, a Keita Waere, a Pimia Aata, a Tamihana